

PRESA ROMÂNEASCĂ CU PREOCUPĂRI PEDAGOGICE DIN BANAT, ÎN PERIOADA 1886-1918. DESPRE OMUL DE LA CATEDRĂ

Ioana Loredana BANADUC

Imaginea școlii și a învățământului românesc bănățean trebuie descifrată și la nivelul articolelor, al textelor risipite în periodice. Încercând să reconstituim din crâmpiele oferite de texte un tablou al realității dispărute, am utilizat ca sursă documentară unele publicații bănățene cu preocupări pedagogice: „Foaia Diecesană”, „Ludimagister”, „Educatorul”, „Almanach edat de Reuniunea învățătorilor dela școalele confesionale gr. or. din diecesa Caransebeșului”.

Intervalul cronologic avut în vedere, cuprins între anii 1860-1918, are importanță istorică¹, lingvistică, culturală. Caracteristica acestei perioade este lupta comună de emancipare națională. Limba este expresia cea mai pregnantă a spiritului, a caracterului și a specificului național, este factorul unității naționale. Instrumentului lingvistic i se atribuie o funcție eminentă politică, astfel destinul națiunii este identificat cu cel al limbii².

Pentru bănățeni, „sfânta deșteptare a sufletului românesc” a însemnat lupta împotriva tendințelor de deznaționalizare prin

---

¹În anul 1860, în condițiile unei apropieri între Austria și Ungaria, Banatul este alipit Ungariei. În anul 1867 ajunge sub administrație maghiară. Vezi Ioan Munteanu, *Banatul istoric, 1867-1918*, vol. I, Timișoara, Editura Excelsior, 2006.

²Doina David, *Limba și cultură*, Timișoara, Editura Facla, 1980, p. 14.

limbă. Presa a consemnat voința și puterea morală a românilor de a lupta pentru unitatea limbii, a tradițiilor și a culturii lor, în spiritul patriotic cultivat de Școala Ardeleană:

„O eră mai nouă însă se deschide; o suflare sfântă adie, vestindu-le timpuri mai bune. Bărbați insuflați de duh sfânt se ivise între ei propovăduind sfânta deșteptare a sufletului românesc. Unii le strigă: Iată cartea sfântă a neamului vostru; învățați de unde ați venit și înțelegeți ce sunteți și ce voiți să fiți. Alții le zic: Luminați-vă și veți fi aceia ce voiți să fiți, împodobiți fiind cu fapte vrednice de mărire. Unul, altul le spune: Limba voastră este limbă aleasă, puteți învăța întrânsa toate științele pământului. Și semințele, aruncate de Petru Maior, de Șincai, de Samuil Klain și G. Lazăr, răsăriseră și prinseră rădăcini în sufletul românesc. Și fiii neamului nostru păstrară cu sfințenie graiurile apostolilor lor ca o sfântă moștenire și uimitoare fură roadele ostenelelor lor pe câmpul propășirii neamului românesc.”³

În lumina considerațiilor amintite, cu privire la modul de raportate al cărturarilor la această „eră nouă”, felul în care o văd și în care se definesc, identitatea națională a reprezentat modalitatea de autodefinire spirituală, o imagine intelectuală, construită după modelul european, fixată în mentalitatea românilor prin inițiativa răspândirii culturii în masa societății rurale și prin crezul ridicării prin școală a celor lăsați fără binefacerea științei de carte.

Cercetarea publicațiilor românești cu preocupări pedagogice, în contextul perioadei de aspirare națională, își găsește o

---

³Ioan Popea, *Cuvântare*, în „Almanch edat de Reuniunea învățătorilor dela școalele confesionale gr.-or. din Dieceza Caransebeșului”, Caransebeș, Editura Comitetului Reuniunii, 1899, p. 29. Ioan Popea, profesor la Gimnaziul român din Brașov, a participat în anul 1895 la Adunarea generală Reuniunii învățătorilor din Dieceza Caransebeșului.

explicație firească. Putem spune că explicația a fost dată încă din anul 1884, în momentul în care unii învățători conștientizează necesitatea unui organ de presă al lor: „a fi fără presă este tot atâta cât a fi la întuneric, a fi fără lumină. Prin ce se putea inspira învățătorimea pentru bunurile ideale, prin ce s-ar cultiva realismul sănătos între învățători, dacă nu prin presa lor proprie pedagogică, prin ce s-ar susține principiile pedagogice probate și prin ce s-ar lămurii aplicarea lor într-o situațiune școlară, dacă nu printr-o presă proprie pedagogică? Pre cât însă de o parte presa va fi lumina învățătorilor și a părinților, pre atât ea va fi bucimul prin care ne vom bucina bucuria, opiniunile și păsurile noastre, cât se poate de tare, chiar de ar și plesni timpanul urechilor celor grei la auz”⁴.

Publicistica pedagogică a fost unul din mijloacele prin care școala românească întreținea și cultiva în rândul generațiilor dragostea pentru limba maternă, istoria și literatura națională. Se urmărea formarea unei mentalități colective, a unei stări de spirit în centrul căreia ideea națională, prin concepte de genul: educație națională, pregătirea științifică a învățătorilor, îmbunătățirea manualelor, găsirea celor mai adecvate mijloace de predare în școlile românești, reprezenta fermentul necesar pentru renașterea culturală.

În principiu, aceste periodice urmăreau „să lumineze oamenii noștri, îndeosebi pe preoți, învățători și cărturarii poporului, întregind și sporindu-le treptat cunoștințele de lipsă pentru silnica lor ocupațiune [...], să contribuie la cultivarea plăcerii de a ceti și să înformeze publicul nostru cetitori despre

---

⁴ Ion Simu, *Lucruri dăscălești*, în „Luminătorul”, Timișoara, V, 1884, nr. 63, apud Valeriu Leu, Vasile Zaberca, *Un dascăl bănățean la cumpăna de veacuri: Ion Simu 1844-1932*, în „Banatica”, Reșița, 1983, p.483. Abia peste doi ani învățătorul Ion Simu va scoate mult dorita revistă, intitulată „Ludimagister”.

vederile mai întemeiate și mai înaintate în ce privește cestiunile limbei”⁵ [...], „a contribui la educația poporului din aceste părți [...], a îmbărbăta pe salahorii culturii a ne aduce, care cum poate, câteo pietricică la ridicarea acestui modest pod de trecere la o viață mai bună și a învățătorului și a susținătorilor școalei românești”⁶ [...], cât și „promovarea și apărarea intereselor învățătorilor români din Ungaria și Austria [...], luminarea, cultivarea noastră proprie prin noi, prin propriile noastre puteri, unirea noastră într-un agregat solid și de valoare: pentru ca să nu mai stăm și de aici înainte ca niște atomi răsfițați și de puțină însemnătate, suflați și spulberați de vânturi mici prea adesea încotro nu ne place; să putem forma elementul educativ al organismului societății, puternic și abil, așa precum îl cere viața și trebuințele moderne”⁷.

⁵„Foaia Diecesană, Organ al Eparchiei gr. or. rom. a Caransebeșului”, I, 1886, nr. 1-5, p. 2-3. A văzut lumina tiparului la 5/17 ianuarie 1886. Este una dintre gazetele românești din Banat cu cea mai lungă existență, având un rol important pentru progresul cultural al poporului român. Redactorii publicației au fost personalități de seamă ale Banatului: I. Bartolomei, I. Ionașiu, P. Barbu, Iosif Iuliu Olariu, Cornel Cornean.

⁶„Educatorul”, I, 1909, nr. 1, iunie, p. 1. Revista a apărut între anii 1909-1914, la Oravița, sub îngrijirea unui comitet de redacție, director Petre Bizerea, oglindind activitatea Reuniunii învățătorilor din Eparhia Caransebeșului.

⁷Ion Simu, în „Ludimagister”, apud Mihai Deleanu, *Ludimagister, prima revistă pedagogică la Reșița*, în „Banatica”, Reșița, III, 1975, p. 326. Revista „Ludimagister” (1886-1890, 1891) a apărut la Reșița. Revista a văzut lumina tiparului în 16, 17 martie 1886, dar apare cu întreruperi: 4,17 martie 1866 până în decembrie 1888; iulie-decembrie 1890. Vezi Georgeta Răduică, R.Răduică, *Dicționarul presei românești(1731-1918)*, București, Editura Științifică, 1995, p. 263. Autorii acestui dicționar au stabilit că a apărut între 4/17 martie 1886-decembrie 1891. Din ianuarie 1887 i s-a schimbat numele în „Pedagogul român”. Începând cu luna iulie 1890, Ion Vidu a devenit noul redactor. Revista a apărut drepturile învățătorilor români și a militat pentru înființarea de reuniuni ale acestora.

Articolele prezente în paginile acestor publicații oglindesc o paletă tematică diversificată. O problemă pe larg dezbătută în presă este situația omului de la catedră. Întorcându-ne în timp am descoperit imaginea de apostol a învățătorului, modelul spiritual și reperul moral al comunității, care prinde viață în foile îngălbenite și răzbate din colbul vremii până la noi.

În primul rând observăm grija cărturarilor de a explica semnificația termenilor: *dascăl*, *învățător*, *profesor*. Dacă pentru bătrânii satului *dascăl* semnifica „un om ce știe orânduiala bisericii, învață tinerimea ceva din științele elementare”⁸, se presupune că ar fi fost înlocuit „mai întâi în Banat cu titula de *învățătoriu*, în o sferă mai lătită și mai mult respectată”⁹. A fi *profesor* însemna, pentru acele timpuri, a „da instituție în știința de gramatică, și de la aceasta în sus toate științele prescrise pentru ghimnaziuri, colegiuri, academii, universități”¹⁰.

„Titula de *învățătoriu*” este explicată, în primul rând, de către mării cărturari ai Banatului, precum Atanasie Marian Marienescu: „Învățătoriu e un organ spiritual al poporului și pentru aceasta dezvoltarea simțămintelor inimii și a puterilor spiritului poporului e lui încredințată. Mare misiune i s-a dat! Deci e de lipsă ca mai întâiu învățătoriu însuși să-și desvoalte simțămintele inimii și puterile spirituale și să-și întărească conștiința că are misiune mare în dezvoltarea civilizațiunei și culturei generațiunilor, date conducerii sale. Dar învățătoriu

---

⁸ *Foaie pentru minte, inimă și literatură*, 1841, nr. 6/9, februarie, p. 44-45, apud Daniela Mârza, *Imaginea învățătorului bănățean reflectată în circularele școlare. Studiu de caz: protocolul de circulare al satului Moravița (Banat) 1819-1859*, în „Anuarul Institutului de istorie George Barițiu”, Cluj-Napoca, 2001, p. 84.

⁹ *Idem*, *Ibidem*.

¹⁰ *Ibidem*.

această misiune numai atunci o poate împlini, dacă se simte cu chemare de apostol truditoriu și e capabil ca simțămintele inimii și puterile spirituale ale sale să le transplanteze în tinerime. În acest mod învățătorul va fi împlinitoriu de datorințele sale mărețe și va rădica poporul la starea în carea își fundează și apără esistența sa națională.”¹¹

Una dintre cele mai importante îndatoriri ale învățătorului în acele „vremuri de zbucium” era înlăturarea obstacolelor progresului cultural, spiritual al ucenicilor săi.

Caracteristica imaginii bănățeanului, mândria, „fala”, definită ca „obligație a tuturor celor care trăiesc într-o regiune pentru ridicarea nivelului cultural, economic și politic al ei”¹², este foarte bine punctată de intelectualii vremii pentru a-i face conștienți pe cei aleși de necesitatea păstrării moștenirilor de la străbuni: limba, pământul, obiceiurile, veșmintele și numele de *român*.

„Ni place a ne lăuda cu gloria strabunilor nostri; înse’ această laudă devine o frasă goală, dacă nu onorăm memoria străbunilor nostri prin aceea că păzim și păstrăm ce ni-au lăsat dânșii ca sântă moștenire. Ce moștenire ni-au lăsat strabunii nostri? Ni-au lăsat limba și moșia. Limba am păstrat-o, la ce un seclu din urmă a venit biserica întru ajutoriu; din moșie am perdut o parte. Când cineva se hotărește ce a fi învățătoriu român [...] acela ia grea datorință asupra sa, înse atunci își împlinesce această datorință mai bine, când învață pe

---

¹¹Atanasie Marian Marienescu, *Învățătorul și poporul*, Ediție îngrijită, prefață și bibliografie de Eugen Blăjan, București, Editura Albatros, 2001, p. 12. Deși nu era o carte de școală, ci o carte de învățătură pentru popor, episcopul Andrei Șaguna a intuit nevoia unor astfel de lucrări, a introdus-o în școală și a recomandat-o elevilor, preoților și tuturor cărturarilor.

¹²Virgil Birou, *Situația culturală din Banat*, în „Revista Institutului Social Banat-Crișana”, VIII, 1941, ianuarie-aprilie, p. 22.

poporul românesc: să-și păstreze și păzască limba, legea și moșia, căci numai așa onorează memoria străbunilor săi.”¹³.

Răspunsul la întrebarea *Cum trebuie să fie învățătorul?*, îl găsim în feluritele articole de presă, în care oamenii școlii încearcă să schițeze portretul „pionerului culturii și propagatoriului moralității în popor”¹⁴.

Ioan Miclea este de părere că *învățătorul* trebuie să îndeplinească trei roluri: *oficiant, cantor* și, în zona socială, *om privat*. Acesta va avea „autoritate și caracter integru”, iar „aureola sublimității îl va încungiuira, și prin trânsul statului învățătoresc îi va servi spre onoare”¹⁵, dacă va respecta o serie de îndemnuri practice, concepute „dupe ani de fermentațiune din propria esperință și din a altora pre terenul practic al instrucțiunii poporale”¹⁶.

Un bun *oficiant* „va fi un adevărat muncitoriu în viaa Domnului, va ști balansa pornirile rele în spre bine, se va stăpâni pe sine, va fi model în purtarea morală, va scoate în relief toate părțile bune, punându-le în serviciul religiunei și națiunei noastre”¹⁷.

---

¹³Emanuil Ungureanu, *Sentințe*, în „Almanch edat de Reuniunea învățătorilor dela școalele confesionale gr.-or. din Dieceza Caransebeșului”, Caransebeș, Editura Comitetului Reuniunii, 1899, p. 218.

¹⁴George Dragoescu, *Ce sporiu au să arăte cele trei clase inferioare ale școalei populare elementare?*, în „Almanch edat de Reuniunea învățătorilor dela școalele confesionale gr.-or. din Dieceza Caransebeșului”, Caransebeș, Editura Comitetului Reuniunii, 1899, p. 194.

¹⁵Ioan Miclea, *Cum trebuie să fie învățătorul?*, în „Almanch edat de Reuniunea învățătorilor dela școalele confesionale gr.-or. din Dieceza Caransebeșului”, Caransebeș, Editura Comitetului Reuniunii, 1899, p. 201.

¹⁶Idem, *Ibidem*, p. 204.

¹⁷*Ibidem*.

„Datorința învățătorului de a servi bisericii și neamului din carele face parte”¹⁸ a fost o caracteristică a vremii ce a impus, „pre lângă susținerea și cultivarea limbei noastre, susținerea moralei creștine”, un alt obiectiv al învățământului confesional popular.

Formarea caracterului religios al tânărului școlar se realizează de către „învățătorul-cantor prin cantorat”, adică „prin ținuta sa, prin modul predării cântării și prin articulare voacei”¹⁹. Pentru a realiza acest obiectiv, învățătorul Miclea îi îndeamnă: „să conducă cantoratul conform prescrișelor, să fie model de evlavios, să se nisuiască a perfecționa arta cântării”²⁰.

În societate, rolul învățătorului este foarte bine precizat. Acesta trebuie să-și susțină poziția cu demnitate, „să nu fie respingătoriu față de societate, și în toate direcțiunile, asupra tuturor espunerilor, învățătorul să premeargă cu exemplul”²¹.

De asemenea, „adevăratul învățătoriu să fie înzestrat nu numai cu arma cunoștințelor teoretice, practice, cunoștințelor pedagogice, conștiințositatea acurateța, nepărtinirea și moralitatea esemplară, ci și cu puterea voinței și a diligenței; căci voința și diligența învățătorului produc mult sporiu și folos școalelor, tinerimei și poporului nostru român”²².

În general, învățătorii se străduiau să formeze în așa fel elevii pe care îi aveau în grijă, încât prin ei să-și trăiască a doua viață, o viață pe care înțelepciunea dobândită o făcea mai bună decât pe cea a tinereții lor. Cadrul didactic există și dăinuie prin

---

¹⁸ *Ibidem*.

¹⁹ *Ibidem*.

²⁰ *Ibidem*, p. 206.

²¹ *Ibidem*, p. 209.

²² Damaschin Gruescu, *Sentințe*, în „Almanch edat de Reuniunea învățătorilor dela școalele confesionale gr.-or. din Dieceza Caransebeșului”, Caransebeș, Editura Comitetului Reuniunii, 1899, p. 217.

elevii săi, după cum a spus Iosif Vulcan: „învățătorul e ca luminarea, care respândind lumină, se consumă pe sine însăși; dar stingându-i-se viața, el nu lasă întunec după sine ca luminarea arsă, ci lumina produsă de el trăesce mai departe în elevii săi.”²³

Demersul educativ propus de învățători în clasă avea ca fundament nu numai un set de valori împărtășite colectiv, ci și respectul pentru cultura celorlalte naționalități. Scopul acestui demers era formarea unui om *luminat*, având „îndemînarea de a-și exprima ușor, clar și corect prin vorbire sau prin scriere, cugetele și simțemintele sale în limba maternă”²⁴, a unui cetățean ce deținea cunoștințe despre istoria patriei, de matematică, științe naturale, economie pentru a fi cinstit și folositor societății, inclusiv a unui bun creștin ce a dobândit „morală și religia” confesiunii careia îi aparținea, respectând, în același timp, celelalte confesiuni.

Imaginea învățătorului, descoperită în paginile revistelor, este prezentată ca o configurație de lumini puternice, dar cu inerente umbre. Umbrele sunt reflexe ale condițiilor materiale, legislative și sociale precare, ce au lăsat o amprentă asupra activității educative și au reprezentat un factor obiectiv care a influențat, într-o mare măsură, interacțiunea dintre învățător și elevi. Se poate observa relația interumană de inspirație creștină pe care dascălii o propun elevilor săi, iar răbdarea în fața încercărilor vieții este atitudinea adoptată de aceștia: „în izvorul acesta de apă vie al mulțumirii și veseliei micuților mi-am scăldat sufletul și trupul și așa m-am fortificat pentru munca mistuitoare ce o reclamă neamul nostru dela învățătorul său confesional”²⁵.

²³ „Foaia Diecesană”, I, 1886, nr.46, p. 6.

²⁴ Gheorghe Cătană, *Exercițiile de stil și compoziții în școala populară*, în „Educatorul”, II, 1910, p. 50.

²⁵ Ion Mărilă, *Rostul școlii confesionale în cadrul art. De lege XXVII 1907*, în „Educatorul”, V, 1913, nr. 6, iunie, p. 111.

Dascălul nostru sătesc, condamnat printr-o leafă neînsemnată la privațiunile unui trai modest, trudind multe ceasuri pe zi sub tavanul unei căsuțe dărăpănate, nu se dă bătut. Cei ce au ales să săvârșească cel mai frumos apostolat al muncii, conștiinți de rolul lor în societate, nu uită să lupte, sperând la un viitor mai bun, mai liniștit și corespunzător demnității lor: „Având râvna recerută de muncă și conduși fiind de dragostea învățată către neam, lege și moșie, vă conjur, fraților, ca între marginile destoiniciei noastre să nu lăsăm un moment nefolosit, ci cu brațele vânjoase, sufletele fiindu-ne pline de puterea de acțiune, iar inimile de nădejdi înviorătoare să ne punem în lucrare toate forțele noastre intelectuale, pentru a contribui la propășirea acestui neam pe toate terenele, căci: zilele grele sunt.”²⁶

Periodicele românești cu preocupări pedagogice ilustrează fidel eforturile cărturarilor, oamenilor de școală mai luminați de a promova o imagine ideală învățătorului, dorindu-se a fi un model de urmat, indicând implicit scopul, direcția spre care se îndreptau eforturile și acțiunile românilor.

Aceștia încercau prin popularizarea acestui model, uneori denumit *dascăl adevărat*, și prin aserțiuni de genul „nu e vorba aici de un slujbaș plătit, ci vorba e că pentru neamul românesc învățătorul – mai ales cel confesional – e unul dintre factorii de căpetenie, în ce privește propășirea morală, intelectuală, socială și materială a acestui popor”²⁷ să-i trezească pe tinerii învățători „pentru a se pildui prin întregitatea lui”²⁸.

---

²⁶Gheorghe Joandrea, *Activitatea extrașcolară a învățătorului*, în „Educatorul”, IV, 1912, nr. 5-6, p. 91.

²⁷„Foaia Diecesană”, II, 1887, nr.39, p. 4.

²⁸Gheorghe Jianu, *O problemă*, în „Educatorul”, III, 1911, nr.1, ianuarie, p. 1.

O modalitate inedită de revigorare a învățământul românesc și de îmbogățire a experienței omului de la catedră a fost „activitatea învățătorescă extrașcolară”²⁹. Pentru îndeplinirea acestui deziderat, George Joandrea propune să se acționeze pe mai multe „ramuri de activitate învățătorescă extrașcolară”, ținându-se cont de particularitățile psihologice și sociale ale fiecărui învățător: „tot natul, care e dascăl adevărat, conform împrejurărilor sub cari trăiește, să-și aleagă pe cele mai accesibile firei și capabilității sale”³⁰.

„Acum cînd începe a ni-se slăbi, în urma unui viitor obscur, așezămîntul nostru cultural, școala, a cărei însemnătate a început să o înțeleagă și țărănimea, care ne-a dat dovezi, ca un frumos semn de năzuință, sărind în apărarea ei”³¹, se dorește ca învățătorul să continue activitatea dascălească și prin instruirea celor adulți. „E dar neaparat de lipsă, ca mai în toate comunele românești să se țină cursuri pentru analfabeți [...], să încopciem plăcutul cu frumosul și să arangîm așa numitele șezători populare literare, [...] coruri și reuniuni de cântări”³².

Acțiunea de răspîndire a culturii în mase se poate realiza și prin intermediul publicisticii și a cărții: „spre a desvolta în popor gustul de cetit, îndeamnă și pe unii și pe alții să se aboneze la ziare ieftine românești de cuprins variat, plăcut, atrăgător și folositor, [...] studiază după putință bibliografia română, alege cărți potrivite pentru adulți și popor și formează în comuna-ți proprie prin contribuiți benevole o bibliotecă poporală”³³.

Un mijloc sigur spre înaintarea în cultură și spre îmbunătățirea stării materiale a învățătorilor este autoperfecționarea:

²⁹ George Joandrea, *op. cit.*, p. 91.

³⁰ *Ibidem*.

³¹ „Educatorul”, III, 1911, nr. 2, p. 6.

³² George Joandrea, *op. cit.*, p. 94-95.

³³ *Ibidem*, p. 93.

„mai întâi de toate având dela Dumnezeu timp liber, folosește-l întru a ta perfecționare [...], care în planul prim ție îți aduce folos”³⁴.

Ca o reflectare a spiritului nou ce a pătruns în învățământ se constată faptul că învățătorii au înțeles necesitatea pregătirii științifice: „cetește și studiază cărți și reviste din sfera pedagogică [...], literatura noastră românească și din literatura altor popoare, îndeletnește-te cu elaborarea de prelegeri practice și disertațiuni [...], să le cetești aici, iaca aici în despărțământul nostru învățătoresc, eventual în adunările generale ale Reuniunii noastre”³⁵.

Având în vedere situația învățătorilor din acea vreme, a apărut spiritul de asociere pentru a înțelege mai bine poziția dascălului în societate, rolul pregătirii profesionale și atitudinea autorităților față de învățământul în limba română. Soluția a fost organizarea de conferințe și reuniuni învățătorești: „Precum omul singuratic are multe trebuințe, și spre ajungerea scopului, pentru care e creat, s-a văzut silit a forma familia, pe care o putem numi cea mai veche reuniune, așa și învățătorul ca om luminat, în fața recerințelor și a pretensiunilor, ce le reclama timpul de odinioară, a simțit necesitatea de a se asocia cu colegii sei și cu amicii educațiunii și instrucțiunii, pentru ca cu puteri împreunate și mai ușor să poată ajunge scopul legat de chemarea cea grea învățătorească.

Învățătorul e școala! Reuniunea învățătorilor e școala școalelor, al cărei învățătoriu e esperința. Scopul este infinitul, ear mijloacele conducătoare la scop sunt: cunoașterea de sine, frățietatea și buna înțelegere dintre învățători!”³⁶

³⁴ *Ibidem*, p. 91.

³⁵ *Ibidem*, p. 92.

³⁶ Iosif Moldovan, învățător, *Sentințe*, în „Almanch edat de Reuniunea învățătorilor dela școalele confesionale gr.-or. din Dieceza Caransebeșului”, Caransebeș, Editura Comitetului Reuniunii, 1899, p. 222.

Adunările reuniunii învățătorilor au devenit adunări naționale ale poporului român în momentul în care românii au conștientizat că năzuința supremă, „conștiința națională nu era altceva decât conștiința unității, a necesității istorice și legitime a unirii tuturor românilor într-un organism politic unitar și independent”³⁷.

Rolul acestora, aportul la împlinirea idealului unității naționale a fost precizat: „învățătorii fac educația poporului, ei sînt sfetnicii lui, ei sînt apostolii care propoveduiesc cuvîntul binelui și adevărului în popor îndrumîndu-l către unire și strîngerea rîndurilor [...]. Pentru învingerea acestor rele se cere unirea forțelor, gruparea în jurul unui drapel comun.”³⁸.

Bibliografie

- Birou, Virgil, *Situația culturală din Banat*, în „Revista Institutului Social Banat-Crișana”, VIII, 1941, ianuarie-aprilie, p. 1-29.
- David, Doina, *Limbă și cultură*, Timișoara, Editura Facla, 1980.
- Deleanu, Mihai, *Ludimagister, prima revistă pedagogică la Reșița*, în „Banatica”, III, Reșița, 1975, p.317-327.
- Greco, V. Victor, *Idealul unității naționale în presa românească*, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1996.
- Leu, Valeriu, Zaberca, Vasile, *Un dascăl bănățean la cumpăna de veacuri: Ion Simu 1844-1932*, în „Banatica”, Reșița, 1983, p.433-438.
- Mariencescu, Atanasie Marian, *Învățătorul și poporul*, Ediție îngrijită, prefață și bibliografie de Eugen Blăjan, București, Editura Albatros, 2001.
- Mârza, Daniela, *Imaginea învățătorului bănățean reflectată în circularele școlare. Studiu de caz: protocolul de circulare al satului Moravița (Banat) 1819-1859*, în „Anuarul Institutului de istorie George Barițiu”, Cluj-Napoca, 2001.

³⁷Victor V. Greco, *Idealul unității naționale în presa românească*, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1996, p. 138.

³⁸„Foaia Diecesană”, II, 1915, nr. 14, p. 3.

Munteanu, Ioan, *Banatul istoric, 1867-1918*, vol.I, Timisoara, Editura Excelsior, 2006.

Răduică, Georgeta, Răduică Rădulin, *Dicționarul presei românești(1731-1918)*, București, Editura Științifică, 1995.

Izvoare

„Almanch edat de Reuniunea învățătorilor dela școalele confesionale gr.-or. din Dieceza Caransebeșului”, Editura Comitetului Reuniunii, Caransebeș, 1899.

„Educatorul”, 1909,1910, 1911,1912,1913.

„Foaia Diecesană, Organ al Eparchiei gr.or.rom. a Caransebeșului”, 1886, 1887, 1915.

Résumé

Dans cet article, nous essayons de présenter les caractéristiques de l'enseignement roumain banatois de la fin du XIXe siècle et le début du XXe siècle, en relevant le rôle des maîtres d'école populaire.

L'étude des revues roumaines banatoises avec des préoccupations pédagogiques nous a permis de découvrir une chronique des aspirations et de l'effort de quelques glorieux ancêtres, les souteneurs de la langue, du port national, de nos traditions, dont la devise a été la mission nationale et culturelle.

Les périodiques roumains avec des préoccupations pédagogiques illustrent d'une manière fidèle les efforts des hommes d'école de promouvoir une image idéale du maître d'école, comme un modèle digne d'être imité, indiquant implicitement le but, la direction vers laquelle se dirigeaient les efforts et les actions des roumains.

Nous avons préféré, comme on pourra observer, d'accorder un espace ample aux phrases et aux formulations des articles du temps, considérant que ceux-ci ont la capacité de surprendre le mieux la problématique de notre étude.